

Padden Praat

2008 – 1

Even voorstellen

Padden Praat is de nieuwsbrief van de website PADDEN.NU: de website voor, door en over paddenwerkgroepen. PADDEN.NU is een gezamenlijk project van stichting RAVON, IVN, KNNV en landschap Noord-Holland. Zie www.padden.nu

PADDEN.NU

In januari 2008 is het project PADDEN.NU van start gegaan. Padden.nu is een **interactieve website** die een platform vormt voor alle mensen en organisaties die betrokken zijn bij het overzetten van amfibieën tijdens de trekperiode, en organisaties of instanties die daar beroepsmatig mee te maken hebben, zoals gemeenten, wegberm- of grote terreinbeheerders.

De site richt zich op uitwisseling van kennis en ervaring tussen de vele verschillende paddenoverzetgroepen of individueel werkende overzetters. Verder vermeldt de site allerlei wetenswaardigheden over de Nederlandse amfibieën en hun bescherming. De site biedt hulp voor het herkennen van soorten.

Padden.nu is dus de communicatieplek voor iedereen die iets te maken heeft met het overzetten van amfibieën.

Wat biedt de interactieve site Padden.nu?

Naast het uitwisselen van kennis en het delen van ervaringen op het forum en in het fotoalbum biedt de site alle paddenwerkgroepen de mogelijkheid een eigen pagina te vullen met daarin informatie over hun locatie, organisatie, resultaten en een eigen forum en fotoalbum.

Andere aantrekkelijke onderwerpen op de website zijn:

- Digitale kaart module met daarop een overzicht van alle werkgroepen in Nederland (in opbouw!)
- Uitgebreide informatie over structurele oplossingen om amfibieënsterfte door verkeer tegen te gaan. (inclusief beslissingstabel).
- Vergelijking mogelijk met andere werkgroepen die gegevens doorgeven.

Doe mee!

De website is nog volop in opbouw. Alleen werkgroepen die hun gegevens doorgeven kunnen worden opgenomen. Bij deze een oproep aan werkgroepen zich te melden zodat hun gegevens kunnen worden opgenomen en ze hun eigen werkgroep pagina kunnen krijgen. Hoe meer overzetters of werkgroepen zichzelf registreren, hoe completer het beeld wordt!

Tellen is weten!

Paddenwerkgroepen kunnen de gegevens doorgeven via www.telmeel.nl zodat ze worden opgenomen in de landelijke databank. Een koppeling tussen www.telmeel.nl en www.padden.nu zorgt ervoor dat de gegevens ook op de werkgroep- en overzichtspagina's van Padden.nu gepresenteerd worden.

Door gegevens van overgezette amfibieën uit het hele land centraal door te geven en te registreren dragen deze bij aan de kennis van de verspreiding van de "gewone" soorten. Hierdoor kan duidelijk worden met welke soorten het goed of slecht gaat. Hiermee dragen de ingevoerde gegevens ook echt bij aan een betere bescherming van de soorten.

De Paddentrek

is een jaarlijks terugkerend fenomeen waarbij padden (en andere amfibieën) van hun winterverblijven naar het water trekken om zich voort te planten. De paddentrek vindt plaats in de periode februari tot april. De combinatie van temperatuur (minimaal 6°C) en luchtvochtigheid (hoe natter hoe beter) zijn belangrijk voor het op gang komen van de paddentrek. Tijdens milde, natte perioden kan het grootste deel van de populatie zich in zeer korte tijd naar het voortplantingswater trekken. Bij grote populaties kan dit in een beperkt gebied om duizenden dieren per nacht gaan!

Mannetjes die onderweg zijn naar de voortplantingsplaats kijken al rond om te zien of ze trekkende vrouwtjes kunnen ontdekken. Zodra een mannetje een vrouwtje ontwaart klimt hij op haar rug en weet zich zo alvast verzekerd van een partner. In deze tandenvorm ("amplex") trekt een paartje dan verder.

Hoewel de dieren haast hebben om bij de voortplantingsplek te komen, is hun snelheid niet echt groot. Doordat het nog vrij koud is zijn hun bewegingen vrij traag. In ons met verkeerswegen fijn dooraderde land moeten ze daarbij vaak asfaltwegen oversteken. Omdat het asfalt de warmte langer vasthoudt dan de omgeving, vormt deze warme bodemlaag een aangenaam plekje voor de padden om even stil te houden. De vlakke asfaltbaan geeft nog niet gepaarde mannetjes daarbij tevens een goed uitzicht naar eventuele passerende vrouwtjes. Een gevaarlijke plek in ons gemotoriseerde land! Deze combinatie van factoren is de reden dat trekkende padden tijdens de trekperiode zo massaal worden doodgereden.

Tekst: Annemarie van Diepenbeek

Mannetje op de uitkijk
Foto: Jelger herder

Bijzondere vondst

Op 19 april 2006, net voor het afbreken van het paddenscherm aan de Ruppe van de Voortlaan in Ulvenhout (Noord Brabant) vond één van onze jongste paddenoverzetters, Timo de Legé een albino Alpenwatersalamander. Dit vrouwtje had een gelige kleur huid en rode oogjes. Ze was duidelijk herkenbaar als vrouwtje, met een nog wat dikke buik, waarschijnlijk nog laat op weg naar de voortplantingswateren. Jaarlijks worden er bij dit paddenscherm rond de 700 amfibieën geteld en overgezet, waaronder ongeveer 60 tot 80 Alpenwatersalamanders.

Voor zover bij RAVON bekend is dit de eerste albino Alpenwatersalamander die ooit in Nederland is aangetroffen.

Tekst: Karin van Dueren

De albino Alpenwatersalamander
Foto: Georgine Das

Uitgelicht: Paddenwerkgroep Grave

Coördinator: Wim van den Heuvel

Locatie: Bronkhorstweg in Grave

Actief sinds: 2002

Deelnemers: 8 tot 10 overzetters

Soorten: gewone pad, bruine kikker, kleine watersalamander en groene kikker

Maximaal aantal padden in één jaar: 466 volwassen padden overgezet in 2004.

Maximaal aantal padden op 1 avond: 187 volwassen padden overgezet op 22 maart 2005.

Steun en sponsoring: de werkgroep krijgt hulp van de gemeente bij het ingraven van de schermen.

Meest bijzondere "vangst" in de emmers: in 2007 troffen we een volwassen zaagrugschildpad aan in één van de emmers. Deze exoot is ondergebracht bij een enthousiaste terrariumhouder.

Zaagrugschildpad: foto Jelger Herder

Is er een trend in het aantal overgezette padden: Nee, alhoewel de aantallen in 2007 lager uitvielen.

Hoogtepunt van de werkgroep tot nu toe: het hoogtepunt is de succesvolle lobby voor de realisatie van een faunapassage. In 2009 zullen onder de Bronkhorstweg paddentunnels worden aangelegd die aansluiten op de ecologische verbindingzone aan de Hertogswetering. Daarnaast de waardering in het algemeen van omwonende en het enthousiasmeren van de jeugd.

Tekst: Jelger Herder

Minder padden door warmer klimaat?

Er wordt wel eens gemeld dat de klimaatopwarming leidt tot een teruggang van het aantal padden, met als voorbeeld de winter van 2007, waarin beduidend minder padden overgezet zijn. Het klopt dat er op veel plaatsen in het vroege voorjaar van 2007 minder padden geteld werden. Dat kunnen we (vooralsnog) echter niet zomaar toeschrijven aan het veranderende klimaat, maar wèl aan de weersituatie van dat moment.

Hoe zit dat dan? De winter van 2007 was relatief warm. Zodra de temperatuur de 10 graden nadert, wekt dat vroege soorten zoals de gewone pad (en de salamanders) uit de winterslaap, ook al is het volgens de kalender nog geen lente. Ze wurmen zich uit hun winterslaapholletje en gaan met stramme pootjes aan de wandel, op weg naar het voortplantingswater. Dat gebeurde in 2007 al heel vroeg: de eerste dieren werden al rond 20 januari gezien. Na deze warmtepiek, die enkele dagen duurde, viel de kou weer in en daarna was het langdurig ook heel droog. In zo'n situatie onderbreken de dieren hun trek en zoeken weer een schuilplekje op. Pas veel later, toen het weer wat zachter en vochtiger werd, hervatten ze hun tocht.

Deze wisselvalligheden leidden in 2007 tot een meer gespreide trek dan in veel andere jaren. Hierdoor vielen er minder verkeersslachtoffers en "misten" ook veel dieren de opvangemmers van tijdelijke paddenschermen, die gezien hun arbeidsintensieve karakter en de lage vangresultaten op veel plaatsen al afgebroken waren.

Tekst: Annemarie van Diepenbeek
Illustratie: Maaïke Pouwels

Wegens succes geprolongeerd!

Een restantje peel: een pareltje in zijn omgeving

Een mooi voorbeeld van hoe een jaarlijks bloedbad onder amfibieën omgezet kan worden in een veilige, permanente oversteekplaats is de geschiedenis van de faunapassage in het oosten van Noord-Brabant. Het veen- en heideterrein is een restant van een vroeger veel uitgestrekter Peellandschap. Het gebied is eigendom van Staatsbosbeheer en grenst aan De Stippelberg, een bosgebied waar Natuurmonumenten de scepter zwaait.

Het grensgebied van beide natuurterreinen vormt het voortplantingsgebied voor verschillende amfibieënsoorten, waaronder enkele niet alledaagse, zoals de heikikker en de vinpootsalamander. Het gebied wordt ter plaatse doorsneden door een drukke verkeersweg waarop tot enkele jaren terug jaarlijks grote aantallen padden, kikkers en salamanders doodgereden werden.

Mooi, maar soms gruwelijk

Paul van der Aa (53), terreinbeheerder van De Stippelberg en in de directe omgeving woonachtig, nam het initiatief tot een reddingsactie. Directe aanleiding was de massaslachting die hij aantrof op het asfalt niet ver van zijn huis, op een zachte, druilerige voorjaarsnacht in 2003. "Vanuit een grijze, geleichtige laag van dode padden en kikkers op de weg reflecteerden de glazige oogjes in het licht van de autolampen" aldus Paul, "echt gruwelijk". Dat had René van Hoof (40) ook al ervaren. "Elk jaar weer een slagveld tijdens de trektijd", aldus René, die samen met Jan Constant (67) veel poelen in deze streek op amfibieën en reptielen geïnventariseerd heeft. Op een "doorsnee" dag telden ze over een lengte van een paar honderd meter wel 200 platgereden amfibieën. "Het mag een wonder heten", zegt René, "dat er ter plaatse nog kikkers en padden zijn die het overleefd hebben".

Van paddenschermen...

Paul van der Aa en zijn collega Ton van Lieshout kaartten dit aan bij de terreineigenaar, maar toen de reactie naar hun zin te lang uitbleef, namen ze het heft in eigen hand, maakten rapport op van de situatie en kregen het met steun van Natuurmonumenten voor elkaar om nog voor het nieuwe seizoen een tijdelijk paddenscherm met vangemmers aan te leggen. Ze maakten controleroosters, bestelden veiligheidshesjes voor de vrijwilligers en meldden de voorgenomen controlerondes aan de politie. De meeste rondes liep Paul zelf, en een deel van de controles gebeurde door vrijwilligers van Natuurmonumenten en door mensen die in het gebied al langer amfibieën inventariseerden. René van Hoof was er een van en hij nam eenderde van de controles voor zijn rekening. Het controleren van vangemmers en overzetten van de dieren is een arbeidsintensieve klus, die doorzettingsvermogen vraagt om het jarenlang vol te houden. Buiten de driekwart tot anderhalf uur die elke controleronde vroeg, was René 40-45 minuten reistijd kwijt.

De permanente faunapassage
Foto: Annemarie van Diepenbeek

De strook met 25 vangemmers werd tweemaal daags gecontroleerd, in 2004 van 14 februari tot 25 april en in 2005 van 28 februari tot 7 april. Omdat het scherm voor de –meer gespreid verlopende– terugtocht van de amfibieën natuurlijk een ongewenste barrière vormt, werd het tijdig weer afgebroken. In 2004 werden 1370 amfibieën overgezet (waarvan de helft heikikkers) en in 2005 1629. Het verslag van de vangstresultaten werd naar de Natuurmonumenten en naar RAVON gestuurd.

...naar permanente faunapassage

Op basis van het aantal verkeersslachtoffers en de overgezette dieren in 2003 en 2004 nam Paul van der Aa het initiatief voor de bouw van een permanente amfibieënpassage. Het plan kon in de Reconstructiewet worden ingepast en het voorstel met de bijbehorende financieringsaanvraag doorliep de gemeentelijke en provinciale procedure vrij vlot. Een aannemer uit de regio zorgde voor de aanleg en al in het voorjaar 2005 –net op tijd voor de paddentrek– was de permanente faunapassage een feit.

Aan weerszijden ligt er nu een vast, stevig scherm over een lengte van 500 meter, met op vier plaatsen en met een onderlinge afstand van 75 m een faunapassage. Bedoeld en gemaakt voor amfibieën, maar ook ruim genoeg voor kleine dieren zoals egels, bunzing. Zelfs das en vos kunnen er doorheen.

Omdat het gebied op een kruispunt van wegen ligt, werden ook twee zijwegen elk van een faunapassage voorzien. Het feit dat er onder de passerende amfibieën enkele Rode Lijstsoorten (vinpootsalamander, heikikker, poelkikker) zaten, versnelde de projectfinanciering. Maar natuurlijk profiteren ook de gewone pad, de bruine kikker en de kleine watersalamander (massaal) van de nieuwe voorzieningen.

Zowel Paul als René en Jan kijken nu met voldoening terug op hun overzetwerk, maar ze zijn natuurlijk erg blij met de permanente faunapassage. Bij mooi weer was het prettig om buiten bezig te zijn en soms troffen ze wel eens bijzondere vangsten aan, zoals een bosmuis of een spitsmuis. René, naar eigen zeggen bepaald géén muizenliefhebber, liet de bosmuizen uit de emmer ontsnappen door er een tak in te leggen waarover de muis dan snel de emmer kon verlaten. Hij herinnert zich ook wel een enkel kleine drama, waarbij gevangen dieren waren verdronken als de waterafvoergaatjes in de bodem van de emmer verstopt waren geraakt. Belangrijk dus om ook deze ook zo af en toe eens te controleren!

Blauwe heikikker man
Foto: Annemarie van Diepenbeek

Wegens succes geprolongeed

De faunapassage dwingt de amfibieën nu een enige afstand (maximaal 35 m) af te leggen langs het scherm om zo bij de onderdoorgang te komen. Maar deze extra inspanning loont: ze komen er levend door en na de voortplanting kunnen ze weer veilig terugkeren naar hun zomerverblijfplaatsen. De afgelopen twee jaar zijn er al veel trekkende amfibieën langs dit scherm waargenomen en hebben we kunnen zien hoe er salamanders, kikkers en padden de tunnel in liepen of sprongen, op weg naar hun voortplantingspoel.

De jaarlijkse massaslachting op het asfalt behoort door deze maatregelen tot het verleden en dit fraaie natuurgebied mag zich blijvend verheugen in een aantal bijzondere soorten. Een zwaluw mag dan misschien nog geen zomer maken, maar hier betekent een blauwe heikikkerman zonder meer het begin van de lente!

Tekst: Annemarie van Diepenbeek

Soortbespreking: de gewone pad

De voorjaarsstrek vormt een vast jaarlijks ritueel in het leven van de gewone pad. Als deze tenminste het geluk heeft niet voortijdig te sterven betreft het een ritueel dat zich vele jaren kan herhalen, want voor kleine dieren leven padden relatief lang: 10 tot soms wel 15 jaar. Zelfs is er ooit een waarneming van een pad die wel 30 jaar oud werd! Wat ze daarbij helpt, zijn de vele gifkliertjes op de huid die ze voor hongerige vogels en zoogdieren ongenietbaar maken.

Dat je van padden wratten krijgt, is een oud fabeltje: je kunt ze gerust in de hand nemen om te bekijken hoe mooi (die ogen!) of hoe lelijk (die wratten!) je ze vindt.

Padden (en andere amfibieën) vervellen trouwens elke paar weken. Het buitenste laagje van de hoornlaag vormt een dun los vliesje dat ze met hun poten lostrekken. Hun oude jasje eten ze meestal op. Zo gaan er geen kostbare eiwitten verloren. De mannetjes zijn kleiner dan de vrouwtjes en in de paartijd zijn ze herkenbaar aan de zwarte parkussentjes op hun vingers en aan de stevigere voorpoten. Alleen mannetjes maken geluid, een zacht, schril piepje. In het water houdt het mannetje het vrouwtje in een stevige houdgreep. Zodra het vrouwtje de eisnoeren naar buiten perst, zet het mannetje zijn sperma hierover af; de bevruchting vindt dus uitwendig plaats. De eisnoeren worden meestal verankerd aan oever- of waterplanten, zodat de ontwikkelende eitjes dicht aan het oppervlak blijven en optimaal kunnen profiteren van zonnewarmte er boven. Soms kan één paddenvrouwtje wel 6000 eitjes produceren!

Buiten het voortplantingswater is de landhabitat is natuurlijk ook zeer belangrijk voor de gewone pad. Padden verhuizen niet graag: ze kunnen vaak jarenlang dezelfde schuilplekjes gebruiken. Zo'n plekje moet hen tegen uitdroging beschermen, hen onzichtbaar en onvindbaar maken voor vijanden en de omgeving moet voldoende voedsel bieden in de vorm van mieren, kevers, regenwormen, slakjes en andere ongewervelden. Struwelen, bosranden, heggen en houtwallen bieden zulke plekjes. Als ze eenmaal zo'n geschikt plekje hebben, zitten ze er niet mee om in het vroege voorjaar wel 1-3 kilometer af te moeten leggen naar het voortplantingswater. Meer weten over de gewone pad? Zie onder "soorten" op www.ravon.nl.

Gewone pad – foto Arnold van Rijsewijk

Tekst: Annemarie van Diepenbeek

Colofon

Aan deze nieuwsbrief werkten mee: Wim van den Heuvel, Karin van Dueren, Paul van der Aa, René van Hoof, Jan Constant Annemarie van Diepenbeek en Jelger Herder.

Redactie: Jelger Herder (Email: J.Herder@ravon.nl)
Annemarie van Diepenbeek (Email: A.v.Diepenbeek@ravon.nl)

Redactieadres: Stichting RAVON
t.a.v. Jelger Herder
Postbus 1413
6501 BK Nijmegen
www.padden.nu

